

Ulikhet i fritidsdeltagelse blant ungdom

Av Ingunn Marie Eriksen, NOVA, OsloMet

ISSN 2535-6976 (Online)

Ungdom flest i Norge er aktive på fritiden, men hvem som er med på hva – fra idrettslag til fritidsklubb – har sammenheng med kjønn, sosioøkonomisk bakgrunn og hvor en bor i landet. Barnekonvensjonen slår fast at barn har rett til fritid og lek, men ulike barrierer hindrer at alle barn og unge faktisk får deltatt. Her er ny norsk forskning som viser trender og årsaker til deltagelse på og frafall fra fritidsarenaen for unge i dag.

DELTAGELSE I FRITIDSAKTIVITETER I UNGDOMSTIDA - TRENDER OG ANDELER

- De fleste ungdommer er aktive på fritiden, men hva de gjør, varierer. Rundt halvparten er aktive i en organisasjon, lag eller forening, viser Ungdata (Bakken, 2022). Denne andelen har sunket noe de siste årene, særlig under pandemien.
- Ungdata viser også at over 80% trener jevnlig minst én gang i uka. Over halvparten trener på egenhånd. Flere trente på egenhånd under pandemien, men nivået i 2022 er tilbake på det samme nivået som før pandemien.
- Andelen unge som trener, synker noe i løpet av ungdomstida, men den største variasjonen er sammensetningen: Mange slutter i idrettslag i løpet av ungdomstida og mange begynner på treningsstudio (Bakken 2022). Mellom alderen 13 og 18 år mer enn triples bruk av helsestudio, men deltagelse i idrettslag går motsatt vei (Skauge & Seippel 2022).
- Ungdata viser at det også er endringer over tid: Under pandemien var det flere som trente på egenhånd. Andelen som trener på treningsstudio har økt lenge, og har økt ytterligere etter pandemien (Bakken 2022).
- Deltagelse på fritidsklubb gikk ned relativt mye under pandemien, men dette har gått opp igjen til samme nivå som før pandemien, viser Ungdata. De som deltok i kulturelle aktiviteter ble færre i løpet av pandemien og nivået har ikke tatt seg helt opp igjen til det som var før pandemien (Bakken 2022).

IDRETTSDELTAGELSE OG FRAFALL

- Frafallet fra organisert idrett er sosialt ujevnt: i 14-årsalderen faller flere med lave sosioøkonomiske ressurser fra. Frafallet inntreffer særlig i overgangen til ungdomsskolen (Bakken 2019).
- De sosioøkonomiske ulikhetene i deltagelse er langt større i idrettslag enn det som er tilfellet på treningsstudio (Skauge & Seippel 2022).
- Deltagelse i idrett kan koste mye. De totale økonomiske kostnadene ved idrettsdeltagelse har vist seg vanskelig å måle eksakt, men nyere undersøkelser tyder på at kostanden varierer mye, blant annet mellom idretter (Oslo Economics 2020). Det er likevel godt dokumentert at økonomi er en viktig faktor som hindrer deltagelse, eller fører til frafall, for barn i familier med dårlig råd (Sandvik, 2016).
- En hovedårsak til at ungdom slutter med idrett er at det blir for seriøst, og en annen viktig årsak er skolearbeid tar for mye tid (Persson et al 2019).

FORELDREINVOLVERING I UNGES IDRETTSDELTAGELSE

En ny studie har undersøkt hva foreldre fra arbeiderklassen vektlegger når de snakker om deres ungdommers idrettsdeltagelse (Eriksen & Stefansen 2022).

Forskning på foreldres rolle i barn og unges idrettsdeltagelse har primært sett på middelklassen. For middelklasseforeldre er ungdommens deltagelse ofte knyttet til å hjelpe barna til høy prestasjon og å skille seg positivt ut. Vi har visst mindre om hvordan arbeiderklasseforeldre ser på sine barns idrettsdeltagelse, som er viktig blant annet fordi ungdom fra arbeiderklassen faller fra idretten i størst grad (Bakken 2019).

Studien til Eriksen og Stefansen (2022) er en del av prosjektet *Ulikhet, deltagelse og helse* og baserer seg på intervjuer med foreldre fra to ulike arbeiderklasser. Vi fant at det var to hovedårsaker til hvorfor foreldrene så på barnets deltagelse i idrett som viktig:

For det første så foreldre på idrettsdeltagelse som viktig for *tilhørighet*. De ønsker at barna skal høre til og ha en betydningsfull plass i felleskapet i sitt nærmiljø, og dette kan oppnås gjennom deltagelse, stille opp for laget og holde på med det samme som de andre ungdommene.

For det andre ønsket foreldre at ungdommene deres skulle delta i idretten fordi de ønsket en *beskyttelse* fra andre ting de så på som truende for barnas trivsel, særlig mye skjermtid og inaktive liv.

Begge posisjonene handler om at ungdoms deltagelse primært er for å passe inn og å leve gode og skikkelige liv. Ved siden av økonomi som et hinder fra deltagelse for ungdom fra lavere sosiale lag, viser denne studien at det også kan være dypereliggende kulturelle føringer som påvirker ungdoms deltagelse. Når idrettsdeltagelsen for arbeiderklasseungdom i mindre grad forstås som viktig i seg selv, kan det sannsynliggjøre frafall på sikt.

KJØNNET SATSING

I Norge deltar gutter og jenter i organisert idrett i omtrent like stor grad på 8. trinn, men etter dette tidspunktet faller jenter av i større grad enn gutter. Kjønnsforskjellene øker gjennom videregående skole (Bakken 2019).

Hvordan snakker gutter og jenter i denne alderen om satsing og framtidsutsiktene i idrettene sine? I intervjuer med gutter og jenter i åttende trinn (Eriksen 2021) så vi at de aktive ungdommene gjorde nokså like tids- og treningsinvesteringer, men der flesteparten av disse guttene snakket om at de ønsket å satse, snakket ikke jentene om satsing. I stedet snakket de om å utvikle seg som spillere.

Kjønnulikhet i ambisjoner kan indikere at strukturelle muligheter og kulturelle narrativer former unges ambisjoner. Ulike ambisjoner blant gutter og jenter kan føre til at jentene får færre muligheter, men også får en mer rasjonell holdning til å satse. Gutter kan få flere muligheter, men risikerer skuffelse og å kaste bort tid og ressurser om ikke de får til å bli profesjonelle idrettsutøvere. Ulike ressurser i gutte- og jenteidretten sammen med svært ulik representasjon av kjønn i idretten fører sannsynligvis til at jenter og gutter får ulike idrettsambisjoner (Persson 2022).

FRIIDSKLUBB

En annen måte å delta på fritidsarenaen er å gå på fritidsklubben i nærmiljøet sitt. I Distrikts-Norge går nesten halvparten av ungdommene jevnlig på klubb, som vi ser er en viktig del av lokalmiljøet. I byene er det annerledes. Der går under en av tre på klubb. Ingen av stedene er det noe særlig kjønnsforskjell på deltagelse. Men mens det er større andel unge med lavere sosioøkonomiske ressurser som går på klubb på bygda, er det omvendt i byene (Eriksen & Andersen 2021).

Fra analyser av Ungdata (Seland & Andersen 2020) vet vi at den gruppen som er hyppigst på klubb, er i liten grad involvert i vold, rusbruk eller regelbrytende atferd, men de har oftere mobbeerfaringer og andre utfordringer med sitt jevnaldersmiljø. I en intervjustudie av ungdom og ansatte på klubb (Eriksen & Seland 2020) fulgte vi opp dette funnet. Vi fant at klubber kan ha særlig stor betydning for ungdommer som har utfordringer i livet og som ikke deltar i annen organisert aktivitet.

Vi så at klubben, når den lykkes med å ivareta ungdommer, kan den gi dem opplevelse av tilhørighet, samhold, tillit og mestring. Det kan også fungere som en pause i en vanskelig overgangsperiode i ungdommens liv. Dette hjelper ungdommene til å utvikle sin egen identitet og en større trygghet på egne ressurser.

Fritidsklubber kan være viktig for unges tilhørighet, psykisk helse og trivsel. Studien belyser at slike alternative arenaer kan være gode tilbud for unge som ikke opplever at de passer inn, for eksempel i organisert idrett.

REFERANSER

Bakken, A. (2019). Idrettens posisjon i ungdomstida: Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten? Oslo: NOVA.

Bakken, A. (2022). Ungdata 2022: Nasjonale resultater Oslo: NOVA.

Eriksen, I (2021): Teens' dreams of becoming professional athletes: The gender gap in youths' sports ambition. *Sociology of Sport journal*, finansiert av BLD

Eriksen, I og Andersen, P. (2021). Ungdoms tilhørighet, trivsel og framtidsplaner i Distrikts-Norge: En flermetodisk analyse av betydningen av bosted, kjønn og sosioøkonomiske ressurser. Oslo: NOVA.

Eriksen, I og Seland, I (2020). Conceptualizing well-being in youth: The potential of youth clubs. *Young*, 1-16, finansiert av Helsedirektoratet

Eriksen, I. M., & Stefansen, K. (2022). What are youth sports for? Youth sports parenting in working-class communities. *Sport, Education and Society*, 27(5), 592-603.

Oslo Economics. (2020). Økonomi som barriere for idrettsdeltakelse – kostnader og kostnadsdrivere i barne- og ungdomsidretten Oslo: Oslo Economics.

Persson, M. (2022). Playing without goals: The dynamics and implications of gender discrimination in recreational youth football. *Journal of Youth Studies*. doi:10.1080/13676261.2021.2022641

Persson, M., Espedalen, L. E., Stefansen, K., & Strandbu, Å. (2019). Opting out of youth sports: how can we understand the social processes involved? *Sport, Education and Society*, 1-13.

Sandvik, L. (2016, 19.11.2016). Materielle og sosiale mangler i barnefamilier. Hver femte familie med lavinntekt har ikke råd til ferie. URL: <http://ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/hver-femte-familie-med-lav-inntekt-har-ikke-rad-til-ferie>

Seland, I., & Andersen, P. L. (2020). Hva kjennetegner ungdom som går på norske fritidsklubber og ungdomshus? *Nordisk Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 1(01), 6-26.

Skauge, M., & Seippel, Ø. (2022). Where do they all come from? Youth, fitness gyms, sport clubs and social inequality. *Sport in Society*, 25(8), 1506-1527.

Illustrasjon: www.midjourney.com/ChristerHyggen

Prosjektet Ulikhet, deltagelse og helse er utviklet i samarbeid med Redd Barna og støttet av Stiftelsen Dam

